

Lectuur

Jean-Paul DOCKX, *Historique du Service d'Incendie d'Anderlecht*, Brussel: Les Amis du feu, 1998.

Édouard-Aimé JACOBS, 'La garde civique de Bruxelles et de son agglomération (1830-1920)', *Militaria Belgica*, II, 1979, pp. 97-108.

Luc KEUNINGS, *Des polices si tranquilles*, Louvain-la-Neuve: Presses universitaires, 2009.

Met dank aan

Zahava Seewald
Céline Bultreys
Anne Deckers

Research en tekst

Meggy Chaidron

Grafisch ontwerp

Collin Hotermans

NL vertaling

Macha Snouckaert van Schauburg

V.U.

Marcel Vermeulen
1 Raadsplein
1070 Anderlecht

Anderlecht
1070

BIJZONDERE VOORWERP NR. 11

Van pompwachtters tot de DBDMH: de brandweermannen van België

Tijdens de herinrichting van het Begijnhof zet het Erasmushuis elke maand een bijzonder voorwerp uit de omvangrijke historische, archeologische, folkloristische en religieuze collectie van de Gemeentelijke Musea in de kijker. Deze maand toont ons museum een bijl van de Anderlechtse brandweer.

Al sinds de Oudheid tot op heden heeft er altijd in de steden een speciale organisatie bestaan voor het blussen van branden. Zo waren de eerste brandweerbrigades, genaamd *milites*, die deel uitmaakten van de stadswachten, gevestigd in de Gallo-Romeinse nederzettingen. Dit beroep zou eeuwen later nog bestaan en Erasmushuis en Begijnhofmusea willen u graag iets meer vertellen over deze soldaten van het vuur.

Geschiedenis van de brandweermannen

In 1699 geeft François du Périer Dumouriez voor Lodewijk XIV een demonstratie van een revolutionair werktuig, de pomp, waarmee water kan worden vervoerd van het ene punt van de stad naar het andere. De pompwachtters, ook wel pompiers of brandweerlieden genoemd, moeten dit toestel onderhouden en zijn zwiengels draaien. Op 15 augustus 1800, terwijl België nog onder Franse heerschappij staat, is Brussel voorzien van een brandweerkorps, waarvan de leden afkomstig zijn van de Burgerwacht. Deze (burger)militie, officieel erkend bij decreet in 1831, bestaat uit mannen van 21 tot 50 jaar die als speciaal uniform een blauwe kiel dragen. De leden van deze militie hebben slechts een minimale militaire opleiding. Het betreft een leger van 'goede huisvaders', die spaarzaam met geld omgaan en die instaan voor de plaatselijke ordehandhaving. Nadat er in 1839 vrede was gesloten met Holland valt de Burgerwacht in een diepe slaap, behalve in de steden met meer dan 10.000 inwoners. In 1920 wordt de Burgerwacht op non-actief gezet en in 1984 uit de Belgische Grondwet geschrapt.

Het tweede belangrijkste brandweerkorps van België, na dat van Brussel, is dat van Anderlecht, opgericht in 1857. Zijn reputatie reikte tot ver over de landgrenzen, want in 1871 werd de Anderlechtse brandweer naar Parijs gestuurd om de branden te bestrijden die waren ontstaan als gevolg van de gevechten tussen La Commune en het leger. Ook de straten van Anderlecht doen de brandweermannen van de Burgerwacht eer aan, want sommige straten dragen de naam van leden van de Burgerwacht, zoals M. Jorez, brandweercommandant sinds 1874 en Joseph Dujardin, kolonel van de Burgerwacht. Na de brand van de 'Innovation' in 1967 (251 doden), vonden er in de jaren daarna (vanaf 1972) aanzienlijke herstructureringen van de brandweerdienst plaats. Zo werden de brandweerkorpsen van de Brusselse gemeenten samengevoegd tot de *Dienst voor Brandweer en Dringende Medische Hulp van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest* (DBDMH).

De uitrusting van de brandweermannen

Onder de uitrusting van de brandweer is met name de bijl een onmisbaar werktuig, dat dient om een doorgang vrij te maken, een deur of raam open te breken en het vuur 'te sapperen' (ondergraven) om te vermijden dat de brand zich verder uitbreidt. Het artefact van Erasmushuis & Begijnhofmusea is bijzonder om zijn typische stijl: de kop is gevormd door een puntige hals, het midden is versierd met een motief in reliëf en de snede vertoont een lange en breed uitlopende lijn, karakteristiek voor brandweerbijlen uit de tweede helft van de 19de eeuw. Deze bijl werd waarschijnlijk als eerbewijs aangeboden aan Émile Désiré Constant Carpentier-Bissé (1846-1899), schepen van Anderlecht, parlementslid en provincieraadslid, wat blijkt uit het gegraveerde opschrift: 'Aan zijn voorzitter, kapitein-commandant Émile Bissé. De vereniging van vrijwillige brandweerlieden van het bataljon van de actieve Burgerwacht van Anderlecht'. Evenals andere voorwerpen die bewaard worden in de collecties van de gemeentelijke musea, waaronder epauletten en een zwaard, getuigt deze bijl van een glorieus verleden van de Anderlechtse Burgerwacht.

Brandweerbijl

Bijl met als opschrift: 'Aan zijn voorzitter, kapitein-commandant Émile Bissé. De vereniging van vrijwillige brandweerlieden van het bataljon van de actieve Burgerwacht van Anderlecht'.

België, 1850-1900

Staal

48 x 17,6 cm

Inv. BEG 5427